

учнівського самоврядування доброзичливого морального клімату взаємин; утвердження учнів у ролі організаторів, відповідальних за життя дитячого колективу; навчання дітей плануванню справ дитячої організації, обговоренню проведених заходів, підбиттю підсумків; створення простору для дитячої ініціативи, творчості, самодіяльності.

Діяльність педагогів щодо учнівського самоврядування можна виразити формулою: „Радь! Пропонуй! Захопи! Довіряй! Аналізуй! Дай вихід дитячій творчості! Але не „подавляй”, не „підміняй”.

Як висновок відзначаємо, що самоврядування у дитячому колективі – це процес співтворчості педагогів і дітей. При цьому педагог має бути неформальним лідером дитячого колективу, старшим товаришем і наставником, з якого діти хотіли б брати приклад за велінням серця.

Література:

1. Гребенькова Л. Довідник класного керівника. 1-4 класи. – Харків.: Веста: Видавництво „Ранок”, 2007. – С. 27
2. Кобзар Б. Педагогічні проблеми розвитку шкіл-інтернатів і шкіл подовженого дня// Видавництво „Радянська школа” – Київ – 1968. – С. 191-195.
3. Кобзар Б. „Як живеться сироті?” // Рідна школа. – 1995. – №7-8. – С. 73-74.
4. Крупська Н. Педагогічні твори в десяти томах, т. 5, „Радянська школа” – 1954. – С. 202
5. Ротенберг В., Бондаренко С. Книга для учителя Мозг Обучение Здоровье. Москва „Просвещение” – 1989. – С. 39.
6. Макаренко А. Методика організації виховного процесу; Проблеми виховання в радянській школі; т. 5, 1954.
7. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям, видавництво „Радянська школа” – Київ – 1972. – С. 7.
8. Оржеховська В., Ковганич Г.Г. Учніське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій. // Навчальний посібник. Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України 2007. – С. 50-53.

УДК. 371. 132

Ю.П. Шевченко

ПСИХОЛОГІЧНІ ТИПИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА СПОСОБИ ЇХ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються різні психологічні типи курсантів та способи їх самореалізації на заняттях з іноземної мови.

Аннотация. В статье рассматриваются разные психологические типы курсантов и способы их самореализации на занятиях по иностранному языку.

Annotation. The article distinguishes different psychological types of the cadets and shows the ways of their self-realization at the English language classes.

XXI століття вимагає, щоб педагог, вчитель, вихователь був всебічно розвиненою особистістю, яка б могла на своїх заняттях створити умови для розкриття задатків і нахилів своїх вихованців, розвивала й підтримувала їх таланти та обдарування. Демократична держава не може існувати й розвиватися без нового,

свідомого, соціально активного, адаптованого до реалій теперішнього часу, покоління. Адже саме нове покоління повинно брати участь у державотворчих процесах, робити самостійний вибір, працювати у суспільстві, поєднуючи власні інтереси з інтересами держави. Сучасна педагогіка переглядає традиційні принципи навчання, переосмислює їх, враховуючи сучасні вимоги. При визначенні принципів виховання вчені намагаються поєднати традиційні досягнення з новими ідеями в теорії виховання.

Приєднання України до Болонського процесу значно підвищило інтерес викладачів іноземних мов вищих навчальних закладів Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи до індивідуальних форм і методів навчання. Так як іноземна мова не є фаховою дисципліною у цих закладах, але її вивчення обумовлене суспільними потребами та сучасними умовами життя, то викладач повинен використовувати на своїх заняттях такі методи, способи, прийоми, темп і форми навчання, які б активізували пізнавальну та творчу діяльність, забезпечували ефективність професійного становлення і саморозвитку курсантів та враховували їх індивідуальні відмінності та рівень здатності до навчання.

На заняттях з іноземної мови зміст, методи й організаційні форми роботи можуть бути менш регламентованими, ніж на заняттях, скажімо, з технічних дисциплін. Педагог має можливість побудувати роботу цікаво, задовольнити потреби кожного вихованця в активності, самодіяльності, у спілкуванні з однолітками, врахувати психологічні особливості усіх курсантів.

Як показує досвід, як студентам цивільних навчальних закладів, так і курсантам, притаманні різноманітні стилі навчання. Курсанти зосереджені на різних видах інформації, яка, як правило, сприймається по – різному і з різною швидкістю. Цілком очевидним є те, що багато викладачів, які працюють ще з часів колишнього Радянського союзу, дотримуються однобокого стандарту освіти. Тому курсант, стиль роботи якого відрізняється від стилю викладача, часто не має успіху на заняттях. На нашу думку, такий підхід є результатом обмежених інтелектуальних здібностей викладача, котрий користується перевіреними роками і досвідом методами викладання, і не має бажання вдосконалювати їх.

Сучасний викладач повинен бути фахівцем не лише вузької спеціалізації, а й знавцем людської психології, етики. Адже відповідність або невідповідність між тим, як викладач проводить заняття, і тим, як курсант навчається, має важливі наслідки. Курсанти, чиї стилі навчання сумісні зі стилем проведення занять викладачем, як правило, показують кращі результати. Це пов'язано, насамперед, з тим, що курсанти довше пам'ятають матеріал курсу, застосовують свої знання більш ефективно, дізнаються більше і мають позитивніше ставлення до предмету і навчального закладу в цілому.

Американські науковці в результаті проведених досліджень виділяють декілька типів курсантів: екстраверти та інтроверти (залежно від сфери розподілу уваги); чуттєві, інтуїтивні та мислячі (залежно від способів сприйняття інформації).

Екстраверти, як правило, роблять акцент на зовнішньому світі. Вони отримують позитивний заряд енергії від взаємодії з іншими людьми. Курсантам цього типу подобається говорити, організовувати, спілкуватись. Це люди дії, тому вони можуть бути нетерплячими, якщо їм доводиться виконувати повільні, складні і нудні завдання. Викладач повинен пам'ятати, що курсанти-екстраверти краще

навчаються під час спілкування, дискусій, розмов, обговорень, роботи у парах, групах, тощо.

Говоріння допомагає курсантам формувати свої думки. Курсанти-екстраверти краще виконують завдання, що пов'язані з фізичною активністю. Вони беруть активну участь у громадському житті, тому їм важко просто читати, переписувати, сконцентруватись на виконанні одного монотонного завдання. Цим курсантам важко просто слухати, у них постійно виникає потреба в говорінні. Багато завдань викладача (читання, завдання в письмовій формі) курсанту цього типу здаватимуться складними. Однак екстраверти з радістю виконують завдання, пов'язані з новим матеріалом, що передбачають самостійне дослідження або роботу в парі. Курсанти-екстраверти потребують часу на роздуми, осмислення, дискусію. Найкраще їм вдаються завдання, що мають видимі результати і передбачають взаємодію з іншими людьми.

Інтроверти беруть заряд енергії від роздумів. Вони направляють свою увагу і енергію всередину своїх думок, спогадів, почуттів. Курсанти цього типу відкриті для спілкування. Інтроверти прагнуть зрозуміти навколишній світ, хочуть все з'ясувати, перш ніж говорити про це. Курсанти цього типу люблять читати, лекції, надають перевагу письмовим видам роботи. Їм подобається самостійна робота. Інтроверти добре вміють словесно аргументувати. Курсанти-інтроверти більше слухають інших, ніж говорять самі. Однак їм буде важко, якщо викладач викладає інформацію надто швидко, не даючи часу для обробки інформації. Курсанти незручно почувають себе в дискусійних групах, їм складно запам'ятати імена. Інтроверти найбільш вдало виконують завдання, коли можуть працювати самостійно, наодинці зі своїми думками, слухаючи, спостерігаючи, читаючи, пишучи. Курсантам цього типу необхідно більше часу на завершення роботи. Вони довше думають, перш ніж відповідати на поставлене викладачем питання. Інтроверти не люблять виступати в класі.

До чуттєвого типу належать курсанти, які, сприймаючи інформацію, користуються своїми відчуттями. Вони сприймають лише реальну і матеріальну інформацію, тобто те, що відбувається насправді. Курсанти чуттєвого типу слідкують за тим, що відбувається навколо них, беруть до уваги практичні реалії, тому загалом є практичними і реалістичними особами. Вони орієнтуються на деталі, можуть ігнорувати загальну картину. Ці люди скоріше зроблять щось, аніж подумают.

Чуттєвим курсантам подобаються конкретні факти, організація, чітка структура і дотримання традицій. Цей тип курсантів має хорошу пам'ять. Таким курсантам краще давати завдання, які мають практичний інтерес і вимагають уваги, пильності, дотримання специфіки. Чуттєві курсанти почуваються комфортніше, використовуючи отримані раніше навички. Вони швидко розчаровуються і стають нетерплячими в складних ситуаціях.

Цей тип курсантів орієнтується на теперішнє, конкретне і сприймають ідеї та теорії на основі практичного застосування. Вони завжди починають з вже відомого, з твердих фактів, перш ніж поступово перейдуть до абстрактних концепцій і принципів. Курсантам до вподоби схеми, плани, чіткі принципи, завдання. Чуттєві курсанти прочитають питання декілька раз, щоб бути впевненим і розуміти його, перш ніж відповісти. Вони можуть ігнорувати загальну картину, переглядати загальний зміст і застосування і часто мають труднощі з теорією.

Курсанти цього типу навчаються краще, коли вони можуть використовувати свої відчуття – слух, зір, дотик. Їм подобається працювати з роздатковим матеріалом, наочними посібниками, аудіовізуальними матеріалами, таблицями. У курсантів можуть виникнути проблеми при засвоєнні нового матеріалу, якщо викладач надто швидко пояснює матеріал без прикладів або переходить від однієї думки до іншої. Чуттєві курсанти краще сприймають матеріал, якщо він пов'язаний з реальними життєвими ситуаціями. Вони виконують завдання краще, якщо викладач ясно і точно пояснює, що від них вимагається.

Курсанти інтуїтивного типу шукають загальну структуру і зв'язок між всіма відомими їм фактами. Вони довіряють власній інтуїції, а їх увага зосереджена на концептуальній інформації, на майбутньому. Оскільки курсанти бачать загальну картину, вони часто ігнорують деталі. Інтуїтивний тип курсантів намагається зрозуміти структуру і основні закони та правила. Вони скоріше думають, ніж діють.

Інтуїтивні курсанти прагнуть знати теорію, перш ніж прийняти рішення. Вони приділяють особливу увагу загальній концепції, інколи ігноруючи деталі. Інтуїтивні курсанти одразу бачать асоціації і загальний зміст, вони довіряють внутрішньому аналізу більше, ніж спостереженням. Курсанти інтуїтивного типу – творчі, новаторські, працюють з великою енергією. Вони прагнуть загального плану, із задоволенням користуються новим матеріалом. Інтуїтивні курсанти краще виконують завдання, що стосуються їх інтелектуальних інтересів. Вони хочуть усвідомити загальні концепції, користуються уявою, пам'ятають винятки, коли мають справу з правилами.

Вони завжди запитують "чому", перш ніж щось інше, так як прагнуть прояснити ідеї і теорії до їх застосування на практиці. Курсанти інтуїтивного типу можуть не читати запитання до кінця, вони діють згідно до своєї логіки. Як тільки вони зрозуміють концепцію, постійне повторення або тренування вже здається їм нудними. Інтуїтивний тип курсантів швидко розчаровується у викладачі, якщо той надто повільно пояснює. Курсанти інтуїтивного типу винахідливі та оригінальні, прагнуть вибору у способах вирішення завдань. Вони можуть самостійно навчатись як індивідуально, так і в групі.

Мислячі курсанти дивляться на логічні наслідки того чи іншого вибору або дії, приймають рішення на основі логіки, аналізу і/або розуму. Вони критикують і аналізують при вирішенні проблеми. Ці курсанти намагаються знайти стандарт чи принцип, що буде застосовуватись в аналогічних ситуаціях. Вони слідуєть за своїм розумом, а не серцем, цінять правду, а не такт. Мислячим курсантам характерні тверді принципи, вони цінують справедливість, їм необхідна мета.

Мислячі курсанти використовують логічний аналіз для розуміння матеріалу, аналізують досвід, шукають логічні принципи. Ці курсанти аналізують проблему, наводять логічний порядок, критикують, вирішуючи проблему, аналізують її причину. Мислячі курсанти зосереджені на виконанні задач, з метою вивчення матеріалу із задоволенням шукають корінь проблеми. Курсанти цього типу можуть мати труднощі з викладачем, котрий не викладає матеріал в логічній послідовності. Вони люблять чіткий курс, тему, цілі, конкретні і орієнтовані на конкретні дії завдання. Точність є важливою для цих курсантів.

Мислячі курсанти навчаються краще, якщо заняття побудовано за логічною, впорядкованою схемою. При абстрактному викладенні матеріалу курсанти цього типу повинні знайти логіку. Вони прагнуть, щоб викладач відносився до усіх курсантів справедливо, з повагою і об'єктивно.

Ефективність роботи щодо розвитку творчих здібностей курсантів залежить від дотримання ряду умов. Передусім завдання, які пропонуються на заняттях, повинні бути спрямовані не лише на відпрацювання правила або алгоритму, а містити компоненти, що вимагають здогадки, нестандартного підходу, творчого мислення тощо. З цією метою бажано запропонувати завдання, котрі мають декілька рівноцінних і загальноприйнятих вирішень. Виконуючи такі завдання, курсанти мають можливість переконатися, що їх розв'язання може мати кілька варіантів. Отже, виконання такого роду завдань дозволить розвинути творчий підхід, самостійно приймати рішення в використанні того або іншого прийому чи засобу тощо. Тобто, поступово виробляється творчий стиль діяльності, здійснюється розвиток уяви, здатність втілювати свої задуми в реальність.

Література:

1. Анджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах // Обдарована дитина. – 2000. – №5. – С.8-13.
2. Балл Г.О. Про визначальні характеристики здібностей і принципи їх врахування у навчально-виховній роботі // Психологія. – К.: Дніпро, 1992. – Вип.32.
3. Барко В., Панок В., Лазаревський С. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навчально-виховному процесі: Методичні рекомендації. – Тернопіль, 2000. – 85 с.
4. Вільга І. Врахування сталих індивідуальних рис особистості як аспект гуманізації.
5. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ ст.).
6. Кремень В. Освіта в Україні: стан і перспективи розвитку /Неперевна професійна
7. Моляко В.А. Творческая одарённость и воспитание творческой личности. – К.: Знание, 1991
8. Моляко В.О. Психологическая система тренинга конструктивного мышления /Вопросы психологии. – 2000. – №5Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання. – Львів: Сполом, 2000. – 420 с.

УДК 378.03+378.141.2

С.М. Юрчук

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглядаються питання місця морально-вольових якостей у структурі особистості студентів. Дається характеристика морально-вольових якостей та перспективи подальших напрям роботи з їх формування.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы места нравственно-волевых качеств в структуре личности студентов. Дается характеристика нравственно-волевых качеств и перспективы дальнейших направлений работы по их формированию.

Annotation. In the article the questions of place of morally-volitional qualities are examined in the structure of personality of students. Description of morally-volitional qualities and prospects of further work assignments is given on their forming.